

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE
DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARININ ÖĞRENCİLERİN
SORUMLULUK DEĞERİNİ BİLİŞSEL DÜZEYDE
KAZANMALARINA ETKİSİ**

Soner ALADAĞ*

Özet: Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer öğretim programının öğrencilerin "sorumluluk" değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisini belirlemektir. Bu araştırma, ön test - son test kontrol gruplu deneme modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2008-2009 öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçe merkezinde bulunan ve eğitim-öğretim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan bir ilköğretim okulunun 5. sınıfları oluşturmuştur.

Deney grubunda 8 hafta boyunca değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak Sosyal Bilgiler dersi öğretimi yapılmış, kontrol grubunda ise var olan süreç gözlenmiştir. Deney ve kontrol grubuna programın uygulanmasından önce ve sonra nicel veri elde etmek için Bilişsel Düzey Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15,0 paket programı kullanılmıştır.

Verilerin analiz edilmesiyle elde edilen sonuçlarda, deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerin uygulama sonrası "sorumluluk" değerine ilişkin, Bilişsel Düzey Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Cinsiyet değişkeni açısından, öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamış. Deney grubunda, ailenin sosyo ekonomik ve kültürel özellikleri değişkeni açısından, sadece öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları ile ailenin gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer Eğitimi, Sorumluluk, Bilişsel Düzey.

Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD, soneraladag@yahoo.com

The Effect of Values Education Approaches on Students Gaining Responsibility Value in Cognitive Level in Primary School Social Studies Education

Abstract: The aim of this study is to define the effect of value teaching program, which will be applied on 5th grade primary school social studies students, about students' level of gaining responsibility value in cognitive level. This research is of the experimental model pre-test and post-test control. The working group of the study consisted of 5th grade students of a public primary school in Yenimahalle district of Ankara in the semesters of 2008-2009. In the experiment group, social studies lessons were given adapted to value teaching approach for 8 weeks, where in the control group only the process was followed. In order to obtain the quantitative data before and after the program, cognitive level scale was applied on both groups. SPSS 15.0 package program was used in the analysis of data. The results of the analysis of the data showed that there is meaningful difference found on the side of experiment group in the points taken from the cognitive level scale. According to the gender, there was no difference in the points of cognitive level scale. In the experiment group, according to the socio-economic and cultural properties of the family variable, the meaningful differences were found only on between cognitive level scale post test results and financial state of the family. There were no meaningful differences between other variables. There were no meaningful differences between other variables.

Keywords: Value, Values Education, Responsibility, Cognitive Level.

GİRİŞ

Yirminci yüzyıldan itibaren bilim ve teknolojiadaki baş döndürücü gelişmeler ve değişim, bu değişimlerin ortaya çıkardığı birtakım olumsuzluklar toplumları ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bugün gelişen ve değişen dünyada, hızla büyümekte olan sosyal problemler, artan şiddet olayları, cinayet, terör, intihar, hırsızlık, uyuşturucu, hoşgörüsüzlük, sorumsuzluk, saygısızlık gibi olumsuz durumlardan hem toplumlar hem de genç nesil etkilenmektedir. Günümüz toplumları, ciddi bir şekilde değer erozyonu ile

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

karşı karşıyadır. Bunun nedeni, yetişen bireylerin belli ahlaki standartlara göre yetişmemesidir.

Lickona (1991), ahlaki standartlar açısından yaşanan sıkıntıların, şiddet, hırsızlık, saygısızlık, zorbalık, küfür, cinsel taciz v.b. gibi bir takım sonuçlar doğuracağını belirtmektedir. Çoğu ülkedeki aileler ve eğitimciler toplumsal düzen için tehlike oluşturan bu sorunlardan ancak etkili bir değer eğitimi ile kurtulacağına inanmaktadır (Tillman, 2000). Değer eğitimi, gençlerin intihar oranlarının, madde bağımlılığının, alkol bağımlılığının, suç işleme ve cinayet oranlarının artmasının gelişimine paralel olarak önem kazanır. Bu dönemde gençlerin ailelerden uzaklaşmaları, aile değerlerini benimsememeleri ve kendilerine yeni değerler oluşturmaları, değer ve ahlak eğitimini ön plana çıkarmıştır (Leming, 1999).

Değerler eğitiminin tarihini gözden geçirildiğinde, değerlerin eğitim öğretimin bir parçası olması gerektiğine dair fikir birliği oluşmaktadır. Ancak neyin nasıl öğretileceğine dair çok daha az bir ortak fikir oluşmuştur. Çok farklı alanlardan uzmanları da içine alan bu konu bugün çok karmaşık bir tartışma halini almıştır. Modern eğitim günümüzün çoğulcu ortak değerlerini içerik olarak almıştır. Buna karşı çıkanların ortaya attığı iddia ise neredeyse her zaman bu değerler sistemi savunulduğunda, diğer değer sistemlerini açıkça ya da dolaylı olarak bir dışlama ya da kınama kaçınılmaz olmaktadır. Değer sistemlerini karmaşık ortamların içine nasıl dâhil edeceğimizi anlamak için, değer ölçülerini kendilerine has okul kültürlerinin içine katmak için uğraşan ve ne gibi stratejiler ve uygulamalar kullanabileceklerini araştıran organizasyonların içine girmek gereklidir (Harris, 1991).

Bugün değer eğitimi, gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde tartışılmaktadır. Değerler konusunda farklı düşünceler olsa da hemen hepsi de değerlerin yetişmekte olan nesillere aktarılması ve kazandırılması düşüncesindedir (Tozlu, 1992). Değerlerin eğitimle verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktada eğitimin en önemli işlevi olan kültürel mirasın geleceğe aktarılması, toplumsal kalkınma ve bireyin toplumun bir üyesi olması için sosyalleştirilmesi, değerlerin öğretilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Değer eğitimiyle, öğrencilere popüler kültürün dışında yer alan yüzlerce yıllık insani değerler bilgisinin sunulması ve bu birikimler ışığında kararlar almaları sağlanabilir (Tezgel, 2006). Amaca uygun bir değer eğitiminin gerçekleştirilememesi halinde ise gençlerimiz popüler kültür karşısında savunmasız kalmaktadır.

Değerlerin kazandırılması noktasında eğitim sistemimize ve bu süreçte uygulayıcı konumda olan okullara önemli görevler düşmektedir. Eğitim sisteminin temel taşı olan ilköğretim kademesinde, bireylere toplum içinde diğer üyelerle uyum içinde yaşamaları ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır (Fidan ve Erden, 2001). Yukarıdaki üç önemli niteliğin her biri bir değeri işaret etmektedir. Okullar, eğitim programlarına "değer eğitimi" dersi koymasa bile, Örtük Program (hidden curriculum) ile değer öğretmektedir. Çünkü okulun atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışı ve beklentileri gibi yapılar, değer öğretmekte veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunmaktadır (Akbaş, 2004). Bu açıdan bakıldığında, insanın büyük oranda şekillendiği ilköğretim kademesinde, değer eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesi, çocuğun ileriki yaşamı için dengeli bir kişilik oluşturması bakımından önemlidir. Bu nedenle de özellikle ilköğretim çağından başlayıp belirli değerleri bireylere kazandırmak eğitim sistemimizin en önemli görevleri arasında yer alır. Bu açıdan bu çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi yaklaşımları aracılığıyla sorumluluk değeri bilişsel ve duyuşsal bir şekilde kazandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, "İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer öğretim programının öğrencilerin "sorumluluk" değerini bilişsel olarak kazanma düzeyine etkisi nedir?" sorusuna cevap aramaktır.

Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, değer eğitimi yaklaşımlarına dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu ile var olan öğretimin devam ettirildiği kontrol grubunda yer alan öğrencilerin "sorumluluk" değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerine ilişkin;

a. Bilişsel Düzey Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

b. Bilişsel Düzey Ölçeği ön test ve son test puanları cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, değer eğitimi yaklaşımlarına dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin uygu-

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

lamadan önce ve sonra "sorumluluk" değeri ile ilgili Bilişsel Düzey Ölçeği-
ne ilişkin puanları;

a. Anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte
midir?

b. Ailenin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte mi-
dir?

Varsayımlar

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin eğitim ortamları açısından
denk koşullar altında olduğu,

2. Kontrol edilen değişkenler dışındaki etkenlerin, grupları aynı dü-
zeyde etkilediği,

3. Öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin gerçek görüş ve düşün-
celerini yansıttığı,

4. Uygulamada yer alan deney ve kontrol gruplarının birbirinden et-
kilenmediği,

5. Ölçme aracının kapsam geçerliği için alınan uzman görüşlerinin
yeterli olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. 2008-2009 yılı öğretim yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersiyile,

2. Ankara ilinden belirlenen olan bir ilköğretim okulu 5. sınıf öğrenci-
leriyle,

3. "Sorumluluk" değeriyle,

4. Öğrencilere ön test ve son test olarak uygulanan Bilişsel Düzey Öl-
çeği ile öğrenciler ile yapılan görüşmelerle sınırlı tutulmuştur.

YÖNTEM

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değerler eğitimi
programı uygulama sürecine katılacak öğrencilerin, uygulama sürecine
katılmayan öğrencilere göre değerleri bilişsel olarak kazanma düzeylerine
etkisinin incelendiği bu araştırma, ön test - son test kontrol gruplu deneme
modelindedir. Ön test-son test kontrol gruplu deneme modeli, deneysel
işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesi ile ilgili olarak

araştırmaya yüksek bir istatistiksel güç sağlayan, elde edilen bulguların neden-sonuç bağlamında yorumlanmasına olanak veren ve davranış bilimlerinde sıkça kullanılan güçlü bir desendir (Büyüköztürk, 2001).

Aşağıda araştırmada uygulanan olan deneysel desen Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Deneysel Desen

Gruplar	Ön Test	Uygulama	Son Test
Deney Grubu	Bilişsel Düzey Ölçeği	Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre yürütülen öğretim	Bilişsel Düzey Ölçeği
Kontrol Grubu	Bilişsel Düzey Ölçeği	Var olan normal süreç	Bilişsel Düzey Ölçeği

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2008-2009 öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçe merkezinde bulunan ve eğitim-öğretim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte bir ilköğretim okulunun 5. sınıfları oluşturmuştur. Araştırma için bu okulun seçilmesinde öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin istekliliği ve araştırmacı bakımından çalışma imkânlarının diğer okullara oranla daha uygun olması etkili olmuştur. Seçilen okul, alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin öğrenim gördüğü bir okuldur. Araştırma, okulda bulunan iki beşinci sınıf şubesi ile yürütülmüştür. Grupların denklikleri incelendikten sonra bu şubelerden birisi deney, diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir. Bu seçim, yansız atama yöntemi ile yapılmıştır.

Araştırmada, değer eğitimine dayalı öğretimin yapılacağı deney grubu ile var olan sürecin gözlemlendiği kontrol grubu birbirlerine denk olarak seçilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla;

1. Deney ve kontrol grubunun, öğrenci sayıları, sınıflarda bulunan öğrencilerin özellikleri ve öğretmenlerin özellikleri bakımından birbirlerine denk olmasına önem verilmiştir. Her iki sınıfta da 30'ar öğrenci bulunmasına rağmen, araştırma boyunca yapılan çalışmalara düzenli olarak katılmadıklarından dolayı, deney grubundan üç, kontrol grubundan ise iki öğrenciye ait veriler değerlendirmeye alınmamıştır. Buna göre deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sayıları, cinsiyetleri de belirtilerek

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Tablo 2'de gösterilmiştir. Her ıkı grubun öğretmenlerinin cinsiyet ve kıdem özellikleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Özellikleri

Gruplar	N	Cinsiyet			
		Kız		Erkek	
		f	%	f	%
Deney Grubu	27	14	51,9	13	48,1
Kontrol Grubu	28	12	42,9	16	57,1

Tablo 2 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda yer alan öğrenci sayılarının birbirlerine denk olduğu görülmektedir. Deney grubunda kızların ve erkeklerin sayıları birbirine yakın iken, kontrol grubunda erkek öğrencilerin sayılarının kız öğrencilerin sayılarından fazla olduğu görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin sayılarının birbirine yakın olması grupların atanmasında dikkate alınmıştır.

Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Özellikleri

Gruplar	Cinsiyet	Kıdem
Deney Grubu	Kadın	24 Yıl
Kontrol Grubu	Erkek	22 Yıl

Tablo 3'e bakıldığında, deney ve kontrol grubunda yer alan öğretmenlerin kıdemlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

2. Denk grupların belirlenmesinde ayrıca okul yöneticileri ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu yetkililer, genel başarıları bakımından iki sınıf arasında bir fark olmadığı sözlü olarak belirtmişlerdir.

3. Öğrencilerin birinci dönem Sosyal Bilgiler dersine ait not ortalamaları okul yöneticilerinden alınarak karşılaştırılmış ve birbirlerine en yakın not ortalamasına sahip sınıflar araştırmada deney ve kontrol grubu olarak kullanılmıştır (Tablo 4). Değerler eğitimi programı 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında uygulandığı için öğrencilerin sadece bu derse ait karne notları dikkate alınmıştır.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Karne Notlarının Karşılaştırılması

Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Deney Grubu	27	80,37	14,04	53	0,303	0,817
Kontrol Grubu	28	79,57	11,26			

Tablo 4 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin karne notlarının ortalamalarının 80,37 iken, kontrol grubu öğrencilerinin ise 79,57 olduğu görülmektedir. Ortalamaların birbirlerine yakın olduğu söylenebilir. İki grubun birinci dönem Sosyal Bilgiler dersi karne notları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonunda t değeri, 0,303 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuç iki grup arasında 0,05 düzeyinde Sosyal Bilgiler dersi karne notları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın deneysel niteliğinden dolayı bu çalışmada, çalışma grubundaki öğrencilerin çalışma sürecindeki durumlarının belirlenmesi amacıyla farklı ölçme araçları kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında nicel ve nitel yaklaşımlar birlikte kullanılacaktır. Nicel veri toplama araçları olarak; sorumluluk ölçeği, bilişsel özellikleri kapsayacak şekilde, açık uçlu oluşan soru formu geliştirilmiştir. Nitel veri toplama araçları olarak ise görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, "sorumluluk" değeri ile ilgili ön test ve son test olarak kullanılan Bilişsel Düzey ölçeğinin geliştirilmesinde, Tracy ve Gibson (2005) tarafından ortaya konulan üç aşama kullanılmıştır.

Birinci aşama: Literatür taraması yoluyla değer eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş olan araştırmalar incelenmiş, değer eğitimi kavramı ve değerlendirilme süreci tanımlanmıştır.

İkinci aşama: Bu aşamada ölçeğin maddeleri geliştirilmiştir. Bu işlem beş aşamada gerçekleştirilmiştir: Bunlar; cevap formatları belirlenmiştir, maddelerin ilk hallerinden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur, kapsam geçerliliğini sağlamak için her bir madde ölçek boyutları göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmiştir, her bir madde sorunun içeriğindeki herhangi bir belirsizliğin belirlenmesi amacıyla ele alınmıştır, maddeler geniş bir örneklem üzerinde denenmiştir.

Üçüncü aşama: Bu aşamada veri analizleri iki aşamada gerçekleştirilmiştir: Bunlar; ölçeğin geçerlik çalışması analizi yapılmıştır, ölçeğin güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Bilişsel Düzey Ölçeği

Öğrencilerin "sorumluluk" değerine ilişkin bilgilerini ölçmek için araştırmacı tarafından bilişsel düzey ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçek, "sorumluluk" değeri ile ilgili 5 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Ölçekte öğrencilerden "sorumluluk" ile ilgili sorulara yazılı olarak cevap vermeleri istenmiştir. Ölçek geliştirilirken şu süreçten geçmiştir.

Açık uçlu sorular araştırmacı tarafından yazıldıktan sonra (Eğitim alanı uzmanı, dil alanı uzmanı, psikoloji alanı ve ölçme değerlendirme alanı uzmanları) uzmanların görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar bu soruları; amaç, düzey ve dil bakımından incelemişlerdir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda ölçekte gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra örnekleme olmayan fakat benzer özellikteki 5. sınıf öğrencilerine (118 öğrenci) ön uygulama yapılarak, öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda ölçekteki eksikler giderilmiş ve tekrar uzman görüşüne başvurularak ölçeğe son hâli verilmiştir. Bu çalışmada, ölçeğin uygulanması ile elde edilen sonuçlara dayalı olarak farklı iç tutarlılık katsayılarından faydalanılmıştır. Birincisi her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanmış olan Cronbach-Alfa katsayısıdır. Cronbach-Alfa katsayısı ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının, homojenliğinin bir ölçüsüdür (Tezbaşaran, 1996). Tavşancıl'a (2002) göre Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısının düşük olması ölçeğin birkaç özelliği bir arada ölçtüğünü gösterebilir.

Çünkü elde edilen alfa değeri, testin homojenliğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Hesaplanan iç tutarlılık katsayısı için de genel kabul en az 0.70 olmasıdır. Öğrencilerin Bilişsel Düzey ölçeğinden almış oldukları puanlar kullanılarak elde edilen iç tutarlılık katsayıları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5 : Bilişsel Düzey Ölçeğine Ait İç Tutarlılık Katsayıları

İç Tutarlılık Katsayıları	N	a
Cronbach-Alfa	118	0,84
Spearman-Brown	118	0,83
Guttman	118	0,81

Tablo 5 incelendiğinde, cronbach-alfa güvenilirlik katsayısının (0,84), Spearman-brown güvenilirlik katsayısının (0,83), Guttman güvenilirlik katsayısının ise (0,81) olduğu görülmektedir. Hesaplanmış olan tüm katsayılar 0,70'in üzerindedir. Bu bakımdan bilişsel düzey ölçeğinin iç tutarlılık katsayıları göz önüne alındığında güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Açık uçlu sorulardan oluşan bu ölçek, uygulama yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra öğrencilere uygulanmıştır. Öğrenciler, ölçekteki "sorumluluk" değerine ilişkin 5 adet açık uçlu soruya yazılı olarak cevap vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları değerlendirilirken, literatüre ve uzman görüşlerine başvurularak bir puanlama anahtarı oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan bu ölçekte yer alan maddelerin puanlandırılmasında, Tablo 6'daki derecelendirmeli puanlama anahtarı kullanılmıştır. Öğrencilerin cevapları bu puanlama anahtarına dayanarak 2 farklı uzman tarafından değerlendirilmiştir. Bu şekilde değerlendirme sürecinde objektiflik sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 6: Derecelendirmeli Puanlama Anahtarı

	Puan	
Bilişsel Düzey Ölçeği Puanlama Anahtarı	4	Öğrenci, sorulan soruyu tam olarak anlamıştır. istenen cevabı tam olarak vermiştir.
	3	Öğrenci, sorulan soruyu anlamıştır. Fakat verdiği cevap, istenen cevabı tam olarak karşılamamaktadır.
	2	Öğrenci, sorulan soruyu kısmen anlamıştır. Dolayısıyla vermiş olduğu cevap, kısmen doğrudur.
	1	Öğrenci sorulan soruyu anlamamıştır. Dolayısıyla verdiği cevap yanlıştır.
	0	Öğrenci her hangi bir cevap verme teşebbüsünde bulunmamıştır.

Puanlayıcı Güvenirliği

Araştırmacı tarafından, öğrencilerin sorumluluk düzeyleri arasındaki farkı tespit etmek amacıyla geliştirilen Bilişsel Düzey Ölçeğinin puanlanması, puanlama anahtarlarına göre iki farklı puanlayıcı tarafından ayrı ayrı

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

değerlendirilmiştir. Puanlayıcı güvenilirliği, farklı puanlayıcıların benzer puan verme olasılığıdır. Öğrencilerden toplanan verileri puanlayan öğretmenler arasında tutarlılık yoksa bu bilgiler güvenilir olmayacaktır. Değerlendirme yapan öğretmenlerin puanlama konusunda önceden eğitilmesi güvenilirliği sağlama açısından önemlidir (Kan, 2007). Puanlayıcılar birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirmede bulunmuşlardır. Wragg (2001), puanlayıcıların birbirinden habersiz olarak verdikleri puanlardaki uyumluluğun güvenilirliği sağlamanın bir yolu olduğunu belirtir. Bu araştırmada da iki farklı puanlayıcının puanlamaları arasında tutarlılığa bakmak için SPSS programında Pearson Correlation ve Cronbach Alpha analizleri yapılmıştır. Puanlayıcıların verdikleri puanların ortalama ve standart sapmaları, puanlar arasındaki Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış ve Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Puanlayıcıların Bilişsel Düzey Ölçeğine Göre Verdikleri Puanlar Arasındaki Korelasyon, Puanların Ortama ve Standart Sapmaları

Ölçek Türü	1.Puanlayıcı		2.Puanlayıcı		Pearson Korelasyon Katsayısı
	X	S	X	S	
Bilişsel Düzey Ölçeği	10,53	2,788	10,44	2,693	,837(**)

Tablo 7'de görüldüğü gibi, puanlayıcılar arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuş olması, puanlayıcıların güvenilirliğini desteklemektedir. Ayrıca Cronbach Alpha değeri; Bilişsel Düzey Ölçeği için 0,91 bulunmuştur.

Verilerin analizi

Araştırmanın alt amaçları ile ilgili verilerin analizinde ise SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Araştırmada bir deney bir de kontrol grubu yer aldığı için, öncelikle bu grupların denklilikleri araştırılmış ve ön test toplam puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçla, yüzde frekans, ba-

ğımsız örneklem için t testi (*Independent Samplest-Test*) kullanılmıştır. Araştırmanın temel problemlerine cevap bulabilmek amacıyla, uygulanan deneyin etkililiğini incelemek için, tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analizi (*ANOVA*) kullanılmıştır. Diğer yandan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasındaki ilişkiler, her bir grup için ayrı ayrı incelenmiştir.

Ayrıca ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın anlamlılığının test edilmesinde, ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (*One-Way Anova*) kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerde farkın anlamlılığı (p) 0,01 ve 0,05 düzeylerinde test edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

1.a. İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, değer eğitimi yaklaşımlarına dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu ile var olan öğretimin devam ettirildiği kontrol grubunda yer alan öğrencilerin "sorumluluk" değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerine ilişkin, "Bilişsel Düzey Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin bilişsel düzeylerinde, deney öncesine göre deney sonrasında gözlenen durumlarının, anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü anova ile analiz edilmiştir.

Öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği'nden aldıkları ön test-son test ortalaması puanları ve standart sapma değerleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Bilişsel Düzey Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	X	S	N	X	S
Deney Grubu	27	10,52	2,80	27	14,63	2,73
Kontrol Grubu	28	10,68	2,58	28	10,54	2,09

Tablo 8'de görüldüğü üzere, değer eğitimi programına katılan öğrencilerin uygulama öncesi Bilişsel Düzey Ölçeği ortalaması puanı 10,52 iken,

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

bu değer uygulama sonrasında 14,63 olmuştur. Değer eğitimi programının uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin aynı ortalama puanları uygulama öncesi 10,68 iken uygulama sonrası 10,54'dür. Buna göre değer eğitimi programı ile öğretim yapan deney grubu öğrencilerinin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerinde ciddi bir artış gözlenirken, kontrol grubu öğrencilerinin ortalama puanlarında artış görülmemektedir.

İki ayrı uygulamaya maruz kalan öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin olarak bilişsel düzeylerinde deney öncesine göre deney sonrasında gözlenen söz konusu değişmelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

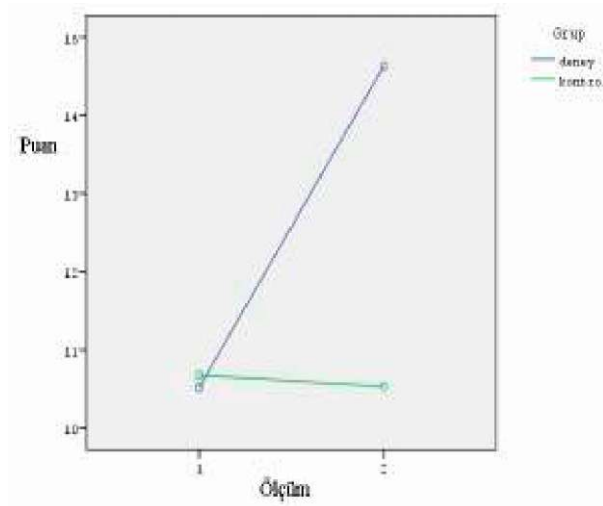
Tablo 9: Öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği Ön Test- Son Test Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı		KT	sd	KO	F	n ²	P
Deneklerarası	646,418		54				
Grup(D/K)		106,357	1	106,357	10,43	,165	,002
Hata		540,061	53	10,190			
Denekleriçi	380,644		55				
Ölçüm (Öntest-Sontest)		108,225	1	108,225	36,29	,406	,000
Grup*Ölçüm		124,371	1	124,371	41,70	,440	,000
Hata		158,048	53	2,982			
Toplam	1027,062		109				

Tablo 9'daki ANOVA analizi sonuçlarına göre, iki ayrı programa katılan öğrencilerin (deneklerin) sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerinin deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin bilişsel düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(1, 53)} = 41,70$; $p < 0,01$]. Bu bulgu, deney grubunda ve kontrol grubunda yürütülen öğretim programına katılmanın, öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerini artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar, Bilişsel Düzey Ölçeği puanlarında, deney öncesine

göre daha fazla kazanç elde eden değer eğitimi yaklaşımlarına göre uygulanan etkinliklerin, değer eğitimi yaklaşımlarına göre öğretim yapılmayan gruba oranla öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerini artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi ve sonrasındaki durumlarının değişim grafiği ise, Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: Deney ve Kontrol Gruplarının Bilişsel Düzey Ölçeği Puan Durumlarındaki Değişim Grafiği

Şekil 1'de görüldüğü üzere, deney grubunda uygulama sonrası öğrencilerin puanlarında başlangıca göre ciddi bir oranda artış olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda ise öğrenci puanlarında çok az da olsa başlangıca göre bir azalma söz konusudur.

Araştırmanın birinci alt amacında, değer eğitimi programının uygulandığı deney grubu ile var olan öğretimin devam ettirildiği yapılan kontrol grubu öğrencilerinin, sorumluluk değerine ilişkin ön test Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç deneysel çalışma öncesi grupların birbirine denk olduğunu göstermektedir. Deneysel işlem sonrası uygulanan son test Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Deneysel işlem sonrasında deney grubunda elde edilen bu başarı araştırmacının uyguladığı yöntemin, uygulanmayan gruba göre

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

etkililiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuç, değer eğitimi yaklaşımlarına ile planlanan ve uygulanan sosyal bilgiler derslerinin, değer eğitimi yaklaşımlarına göre öğretim yapılmayan gruba oranla öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerini artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir. Araştırma sonunda ulaşılan bu sonuç, Karma ve Kahil (2005) ve İşcan (2007) ın daha önce değer eğitimi üzerine yapmış olduğu araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Karma ve Kahil (2005), değer eğitimi üzerine yapmış oldukları deneysel çalışmalarında, uygulama sonrası son test puanlarında bilişsel alanda deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulmuşlardır. İşcan (2007) de yapmış olduğu doktora çalışmasında, bazı derslerle bütünleştirip uyguladığı değerler eğitimi programı sonrası deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeylerinin, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1.b. İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, değer eğitimi yaklaşımlarına dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu ile var olan öğretimin devam ettirildiği kontrol grubunda yer alan öğrencilerin "sorumluluk" değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerine ilişkin, Bilişsel Düzey Ölçeği puanları cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerinde, Bilişsel Düzey Ölçeği puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi ile analiz edilmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği ön test puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo10: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Sonuçları

Ön test	Grup	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Bilişsel Düzey Ölçeği	Deney	Kız	14	11,07	3,12	25	1,065	0,297
		Erkek	13	9,92	2,39			
	Kontrol	Kız	12	10,36	2,53	26	0,651	0,520
		Erkek	16	11,00	2,68			

Yapılan t testi sonuçlarına göre, uygulama öncesi hem deney hem de kontrol grubunda öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Deney grubundaki erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 9,92 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 11,07; kontrol grubunda ise erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 11,00 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 10,36'dır. Başlangıçta deney grubunda kız öğrencilerin ortalamaları, kontrol grubunda ise erkek öğrencilerin puan ortalamalarının fazla olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Sonuçları

Son test	Grup	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Bilişsel Düzey Ölçeği	Deney	Kız	14	15,07	3,10	25	0,867	0,394
		Erkek	13	14,15	2,30			
	Kontrol	Kız	12	10,71	2,24	26	0,443	0,661
		Erkek	16	10,36	2,01			

Tablo 11 incelendiğinde, uygulama sonrası hem deney hem de kontrol grubunda öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları arasında cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Deney grubundaki erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 14,15 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 15,07; kontrol grubunda ise erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 10,36 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 10,71'dir. Elde edilen bu sonuçlara göre, deney grubunda hem uygulama başlamadan önce hem de uygulamadan sonra kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu, kontrol grubunda ise uygulamadan önce ve sonra erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ortalamalardaki bu fazlalık her iki grupta da istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamaktadır.

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Araştırmanın birinci alt amacı kapsamında, değer eğitimi programının uygulandığı deney grubu ile var olan öğretimin devam ettirildiği yapılan kontrol grubu öğrencilerinin, sorumluluk değerine ilişkin ön test ve son test Bilişsel Düzey Ölçeği puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada, deney grubunda hem uygulama öncesi hem de uygulama sonrası kız öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç kız öğrencilerin uygulama sonrası kız öğrencilerin değeri bilişsel düzeyde erkek öğrencilere oranla biraz daha fazla kavradığını göstermektedir. İşcan (2007) da araştırmasında, deney grubunda kız öğrencilerin, bilişsel davranışlar ve değerleri gösterme düzeyleri bakımından, erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

2.a. İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, değer eğitimi yaklaşımlarına dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin uygulamadan önce ve sonra "sorumluluk" değeri ile ilgili Bilişsel Düzey Ölçeğine ilişkin puanları; anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir? sorusuna cevap aranmıştır.

Deney grubundaki öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin Bilişsel Düzey Ölçeği puanlarının anne- baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) ile test edilmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği ön test puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin anova testi sonuçları Tablo 12' de verilmiştir.

Tablo 12: Deney Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Ön Test Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1,130	2	0,565	0,067	0,936	
Gruplar içi	203,610	24	8,484			
Toplam	204,741	26				

Analiz sonuçları, öğrencilerin ön test puanlarına göre sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(2,24)} = 0,067$; $p > 0,01$]. Başka bir deyişle, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeyleri, anne eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ortalamalara bakıldığında, anne eğitim durumu ilkökul mezunu olanların ortalaması ($X = 10,27$), ortaokul mezunu olanların ($X = 10,71$), lise düzeyinde olanların ($X = 10,67$) olduğu görülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin anova testi sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Deney Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Son Test Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	7,979	2	3,989	0,514	0,605	
Gruplar içi	186,317	24	7,763			
Toplam	194,296	26				

Analiz sonuçları, öğrencilerin son test puanlarına göre sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(2,24)} = 0,514$; $p > 0,01$].

Başka bir deyişle, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeyleri, anne eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ortalamalara bakıldığında, anne eğitim durumu ilkökul mezunu olanların ortalaması ($X = 15,00$), ortaokul mezunu olanların ($X = 13,71$), lise düzeyinde olanların ($X = 14,89$) olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar da bize, öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerinde hem uygulama öncesi hem de uygulama sonrası elde ettikleri puanlarının anne eğitim durumu bağlı olarak anlamlı bir değişimin olmadığını göstermektedir.

Deney grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği ön test puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin anova testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Tablo 14: Deney Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Ön Test Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	5,307	3	1,769	0,204	0,893	
Gruplar içi	199,433	23	8,671			
Toplam	204,741	26				

Analiz sonuçları, öğrencilerin ön test puanlarına göre sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(3,23)} = 0,204$; $p > 0,01$].

Başka bir deyişle, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeyleri, baba eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ortalamalara bakıldığında, baba eğitim durumu ilkököl mezunu olanların ortalaması ($X = 9,00$), ortaokul mezunu olanların ($X = 10,50$), lise düzeyinde olanların ($X = 10,73$) ve üniversite mezunu olanların da ($X = 10,50$) olduğu görülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin anova testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: Deney Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Son Test Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1,130	3	0,377	0,045	0,987	
Gruplar içi	193,167	23	8,399			
Toplam	194,296	26				

Analiz sonuçları, öğrencilerin son test puanlarına göre sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(3,23)} = 0,045$; $p > 0,01$]. Başka bir deyişle, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeyleri, baba eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ortalamalara bakıldığında, baba eğitim durumu ilkököl mezunu olanların ortalaması ($X = 14,00$), ortaokul mezunu olanların

nn($X = 14,50$), lise düzeyinde olanların ($X = 14,67$) ve üniversite mezunu olanların da ($X = 14,83$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar da bize, öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerinde hem uygulama öncesi hem de uygulama sonrası elde ettikleri puanlarının baba eğitim durumu bağlı olarak anlamlı bir değişiminin olmadığını göstermektedir.

b. Deney grubundaki öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin Bilişsel Düzey Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi ile test edilmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği ön test ve son test puanlarının ailenin gelir durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Deney Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Düzey Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek	Test	Gelir	N	X	S	sd	t	p
Bilişsel Düzey Ölçeği	ÖC	1500 TL den az	16	11,13	3,16	25	1,378	0,181
		1500 TL ve üstü	11	9,64	2,01			
	ÖC	1500 TL den az	16	15,50	2,16	25	2,126	0,04
		1500 TL ve üstü	11	13,36	3,07			

Yapılan t testi sonuçlarına göre, uygulama öncesi öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin Bilişsel Düzey Ölçeği puanları ile ailenin gelir durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p > 0,01$). Uygulama sonrasında ise, öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puanları ile ailenin gelir durumu arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Uygulama sonrasında, geliri 1500 TL'den az olan aileden gelen öğrencilerin puan ortalamaları $X = 15,50$, 1500 TL ve üstü gelire sahip aileden gelen öğrencilerin puan ortalamaları ise $X = 13,36$ 'dir. Elde edilen bu sonuçlara göre, öğrencilerin bilişsel düzeyleri ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacında, değer eğitimi programına dayalı öğretimin yapıldığı, deney grubu öğrencilerinin uygulamadan önce ve son-

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞER EĞİTİMİ

ra "sorumluluk" değeri ile ilgili olarak Bilişsel Düzey Ölçeğine ilişkin puanlarının sosyo-ekonomik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Araştırmada sadece, öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları ile ailenin gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmada, geliri 1500 TL'den az olan aileden gelen öğrencilerin, geliri 1500 TL ve üstü gelire sahip aileden gelen öğrencilerden bilişsel düzeyde daha yüksek puan elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenini tam olarak ailenin sosyo ekonomik durumuna bağlamamak gerekir. Böyle bir sonucun nedeni, öğrencilerin bireysel farklılıklarından da kaynaklanıyor olabilir. Diğer değişkenler arasında fark çıkmaması bunun göstergesi sayılabilir. İşcan (2007) da yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin değerleri kazanma düzeyi puanları ile sosyo-ekonomik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Araştırmada, iki ayrı programa katılan öğrencilerin (deneklerin) sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerinin deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin bilişsel düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç, Bilişsel Düzey Ölçeği puanlarında, deney öncesine göre daha fazla kazanç elde eden değer eğitimi yaklaşımlarına göre uygulanan etkinliklerin, değer eğitimi yaklaşımlarına göre öğretim yapılmayan gruba oranla, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili olarak bilişsel düzeylerini artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca araştırmada, uygulama öncesi ve sonrası hem deney hem de kontrol grubunda öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları arasında cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Deney grubundaki erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 14,15 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 15,07; kontrol grubunda ise erkek öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği puan ortalamaları 10,36 iken, kız öğrencilerin puan ortalamaları 10,71'dir. Elde edilen bu sonuçlara göre, deney grubunda hem uygulama başlamadan önce hem de uygulamadan sonra kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir.

2. Öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeylerine ilişkin puan ortalamaları ile anne- baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırmada, uygulama sonrasında öğrencilerin son test puanları açısından Bilişsel Düzey Ölçeği puanları ile ailenin gelir durumu arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Uygulama sonrasında, geliri 1500 TL'den az olan aileden gelen öğrencilerin puan ortalamaları $X = 15,50$, 1500 TL ve üstü gelire sahip aileden gelen öğrencilerin puan ortalamaları ise $X = 13,36$ 'dır. Elde edilen bu sonuçlara göre, öğrencilerin bilişsel düzeyleri ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir

Öneriler

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür:

1. Araştırma ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilmiştir. Ancak kullanılan değer öğretimi stratejilerinin diğer yaşlarda ve sınıf düzeylerinde de etkili olacağı düşünüldüğünden, çeşitli öğretim kademelerinde de stratejinin denenmesi faydalı olacaktır.

2. Bu araştırma, sadece sosyal bilgiler dersi ile ilgili sınırlı tutulmuştur. Değer eğitiminin sosyal bilgiler dersinin dışındaki diğer derslerdeki etkisinin de incelenmesi, faydalı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Ayrıca değer eğitimi ile ilgili uygulamaların yalnızca akademik derslerde (sosyal bilgiler, Türkçe, fen bilgisi, matematik...) değil resim, müzik, beden eğitimi gibi derslerde de yer alması gerekir.

3. Bu araştırmada yalnızca "sorumluluk" değerini kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Başka çalışmalarda diğer değerlere yönelik uygulamalar yapılabilir.

4. Değer eğitimi sürecinde kullanılan yaklaşımlar ve yöntemler, yeni çalışmalarda da uygulanarak, bu yöntemlerin hangisi veya hangilerinin öğrenciler üzerindeki etkisinin daha başarılı olduğunu belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

5. Ülkemizde değerler eğitimi konusu ile yapılan çalışmalara ve uygulamalara sık rastlanmamaktadır. Bu konuya ilişkin yapılacak deneysel çalışmalar artırılmalı ve araştırmacılar bu konuda desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş.(2001). *Deneysel Desenler*. PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime Giriş*. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Harris, E.L. (1991). *Identifying Integrated Values Education Approaches in Secondary School*. Ph.D Thessis.Texas A&M University.
- İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkiliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kan, A. (2007). "Portfolyo Değerlendirme", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.32, ss.133-144, Ankara.
- Karma, E., H. & Kahil, R. (2005). The Effect of "Living Values: An Educational program"on Behaviors and Attitudes of Elementary Students in a Private School in Lebanon. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 33, No. 2, October.
- Leming, J. (1999). "Teaching Values in Social Studies Education Past Practices and Current Trends". 03.05.2007 tarihinde internetten elde edilmiştir.
- http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/teaching.htm
- Lickona, T. (1991). *Educating for Character*. Bantam Boks, New York.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Özyurt Matbaası, Ankara.
- Tezgel, R. (2006). *Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında İnsan Hakları ve Değer Eğitimi*. II. Uygulamalı Etik Kongresi, 18-20 Ekim 2006, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Tillman, D. (2000). *Living Values Activities for Young Adults*. Health Communications, Inc.

- Tozlu, N. (1992). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van.
- Tracy, L. & Gibson, B. A. (2005). *Development of an Instrument to Assess Student Attitudes toward Educational Process in an Undergraduate Core Curriculum*. Doctorate thesis, University of Arkansas.
- Wragg, E. C., (2001). *Assessment and Learning in the Primary School*. Routledge Flamer, London.